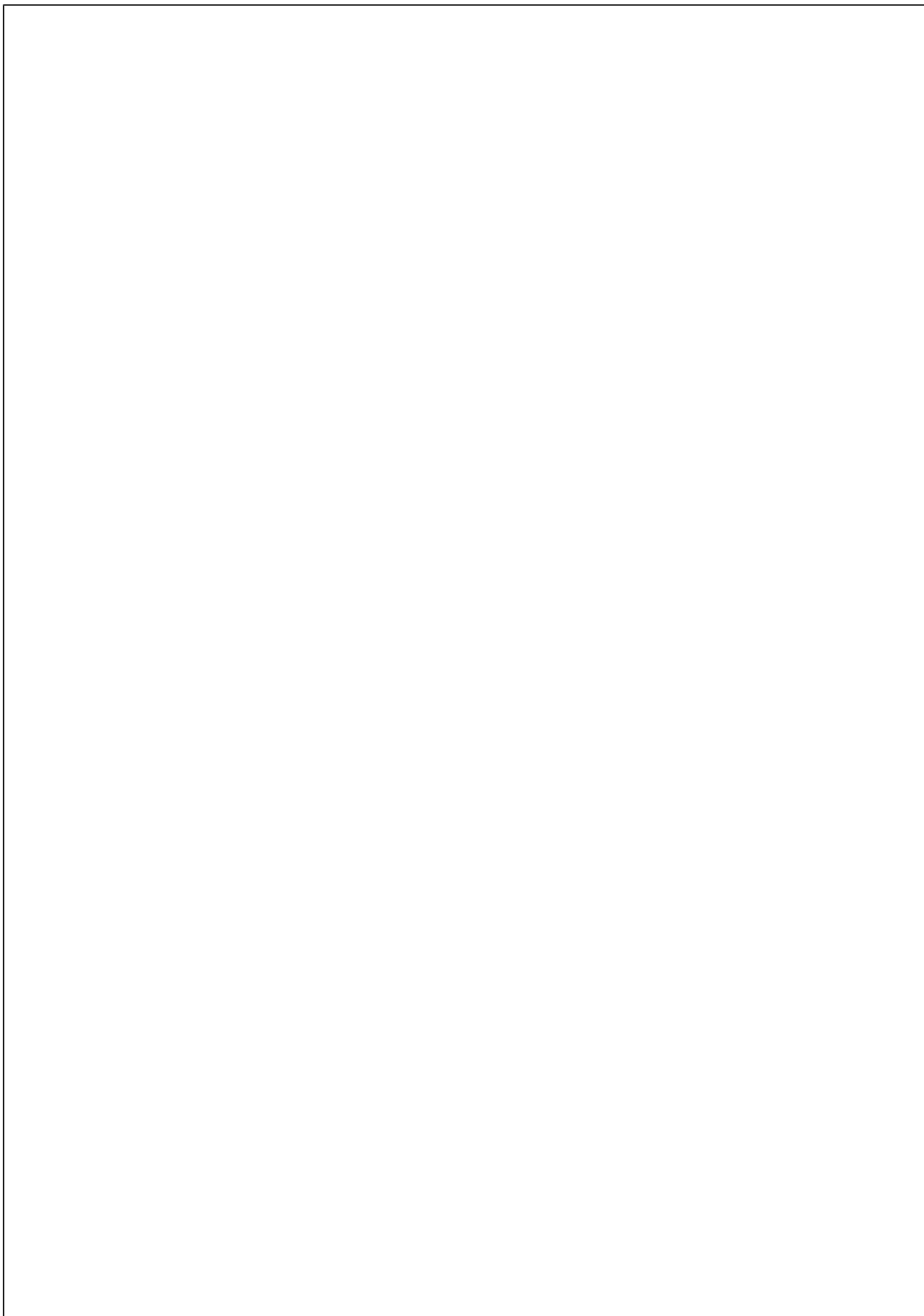

Instytut Pamięci Narodowej

<https://ipn.gov.pl/pl/historia-z-ipn/216887,Irena-Siwinska-Kazimierz-Puzak.html>
27.02.2026, 00:45

Irena Siwińska: Kazimierz Pużak

Kazimierz Pużak, legendarny działacz polskiej lewicy niepodległościowej, jeden z przywódców Polskiego Państwa Podziemnego w latach okupacji. Zmarł 30 kwietnia 1950 r. w więzieniu, odbywając wyrok wydany w pokazowym procesie przywódców ugrupowania antykomunistycznego Wolność – Równość – Niepodległość.

30.04

[Aparat bezpieczeństwa](#) [Konspiracja](#) [Represje](#) [Ruch socjalistyczny](#) [Zbrodnie komunistyczne](#)

Urodził się 26 sierpnia 1883 r. w Tarnopolu. Był synem Wojciecha i Marceli z domu Hrycyna, z pochodzenia Ukrainki.

Od konspiracji do konspiracji

Wychowywany w duchu polskiego patriotyzmu, już jako uczeń gimnazjum założył tajną organizację niepodległościową. Po pewnym czasie włączył ją do „Promienistych” – działającego w Galicji związku młodzieży socjalistycznej.

Prawdopodobnie w roku 1903 wstąpił do Polskiej Partii Socjalistycznej. Po rozłamie PPS pod koniec 1906 r. m.in. z Józefem Piłsudskim współtworzył PPS-Frakcję Rewolucyjną, do której weszli działacze opowiadający się za walką zbrojną o niepodległość.

W 1909 r. w Rzymie Pużak wykonał partyjny wyrok śmierci na Edmundzie Tarantowiczu ps. „Albin”, członku PPS, który po swoim aresztowaniu wydał carskiej ochronie kilkudziesięciu działaczy organizacji. W roku 1911 Pużaka aresztowano, po dwóch latach śledztwa skazano na 8 lat ciężkich robót, a następnie na zesłanie na Syberię. Więziony był w carskich więzieniach w Warszawie i Piotrogradzie, a od 1915 r. – w owianej złą sławą twierdzy Szlisselburg.

Zwolniony wraz z pozostałymi więźniami Szlisselburga po wybuchu rewolucji lutowej, pod koniec 1918 r. przyjechał do Polski, gdzie wkrótce doczekał dnia odzyskania niepodległości. W latach 1919–1935 był posłem na Sejm RP z listy PPS. W czasie zamachu majowego 1926 r. jego partia na samym początku poparła Piłsudskiego, potem jednak przeszła do opozycji parlamentarnej. Aż do 1939 r. Pużak pełnił w PPS funkcję sekretarza generalnego.

Po wybuchu wojny we wrześniu 1939 r. odrzucił propozycję ewakuacji z Warszawy. Pod niemiecką okupacją niezwłocznie zajął się tworzeniem tajnych struktur partyjnych – został sekretarzem generalnym organizacji Wolność – Równość – Niepodległość, kontynuującej działalność PPS. Został również komendantem Gwardii Ludowej WRN, stanowiącej jej pion wojskowy.

Kazimierz Pużak był jednym z czołowych organizatorów życia politycznego w warunkach konspiracji. W latach 1940–1941 oraz 1943–1944 aktywnie działał w Politycznym Komitecie Porozumiewawczym – międzypartyjnym gremium działającym na terenie Polski w porozumieniu z rządem na uchodźstwie. Potem (1944–1945) był przewodniczącym Rady Jedności Narodowej – odpowiednika parlamentu w Polskim Państwie Podziemnym.

Mimo ponawianych prób namówienia go na emigrację (w maju 1944 r. prezydent RP Władysław Raczkiewicz wysunął nawet propozycję nominowania Pużaka na swojego następcę), pozostał

w okupowanym kraju. Wziął udział w Powstaniu Warszawskim, chociaż komendant AK Tadeusz Komorowski „Bór” oraz delegat rządu na kraj Jan Stanisław Jankowski decyzję o tym zbrojnym wystąpieniu podjęli ostatecznie bez jego udziału.

Liczący już ponad 60 lat Kazimierz Pużak przeszedł powstańczą drogę: 6 sierpnia przedostał się pod ostrzałem z Woli na Starówkę, a następnie, w nocy z 25 na 26 sierpnia, kanałami do Śródmieścia. Wielokrotnie podejmował wysiłki dyplomatyczne na rzecz pomocy dla walczącej stolicy. Po upadku powstania wraz z ludnością cywilną opuścił miasto i zamieszkał w Piotrkowie Trybunalskim.

Procesy i prześladowania

Pomimo wielkiego rozgoryczenia ustaleniami konferencji wielkich mocarstw w Jałcie, w imieniu RJN Pużak zdecydował o podjęciu negocjacji z władzami komunistycznymi, w imieniu PPS zaś – o wyjściu z podziemia. Pod koniec marca 1945 r. wraz z 15 innymi przywódcami Polskiego Państwa Podziemnego został podstępnie aresztowany przez NKWD i uprowadzony do Moskwy, gdzie w tzw. procesie szesnastu osądzono ich i skazano. Pużak otrzymał wyrok 1,5 roku więzienia, na mocy amnestii z 1 listopada 1945 r. został zwolniony.

Część działaczy PPS zdecydowała się na współpracę z nowymi władzami. Pużak nie miał już żadnych złudzeń w tej sprawie, dlatego wraz z grupą działaczy WRN postanowił przejść z powrotem do konspiracji. Stali oni na stanowisku zdecydowanie antykomunistycznym i antysowieckim. Na przełomie maja i czerwca 1947 r. Kazimierz Pużak i jego najbliżsi współpracownicy zostali aresztowani. Sądzeni byli w pokazowym procesie przywódców WRN, a jego tło stanowiła akcja „zjednoczeniowa”, w wyniku której Polska Partia Robotnicza wchłonęła PPS, tworząc Polską Zjednoczoną Partię Robotniczą.

[Czytaj artykuł Ireny Siwińskiej Kazimierz Pużak na portalu przystanekhistoria.pl](#)

Polecamy:

- [Maciej Żuczkowski: Kazimierz Pużak \(1883-1950\)](#)
- [Ryszard Sodel: Proces szesnastu](#)

[Poprzedni Strona](#)

[Następny Strona](#)

Aparat bezpieczeństwa, Konspiracja, Represje, Ruch socjalistyczny, Zbrodnie komunistyczne

Artykuł